

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,  
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ  
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ  
УНІВЕРСИТЕТ

# **Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії**

На пошану професора, ректора Руслана  
Постоловського

Наукові записки  
Рівненського державного гуманітарного  
університету

**Випуск 21**

Рівне – 2011

УДК 94+94 (477)  
ББК 63.3(0)  
А-437

**Рецензенти:**

**Віднянський Степан** – доктор історичних наук, професор, завідувач відділу  
всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України  
**Макар Юрій** – професор, доктор історичних наук, заслужений діяч науки і  
техніки України, завідувач кафедри міжнародних відносин Чернівецького  
національного університету імені Юрія Федьковича.

**РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ**

**Головний редактор:**

**Постоловський Руслан Михайлович**, кандидат історичних наук, професор,  
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

**Заступник головного редактора:**

**Шелюк Людмила Олександрівна**, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

**Науковий редактор:**

**Троян Сергій Станіславович**, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

**Відповідальний редактор:**

**Шеретюк Валерій Миколайович**, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

**Члени редколегії:**

**Жилок Сергій Іванович**, доктор історичних наук, професор (м. Острог)

**Киридон Алла Миколаївна**, доктор історичних наук, професор (м. Київ)

**Степанков Валерій Степанович**, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-  
Подільський)

**Стокосос Надія Георгіївна**, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

**Фісанов Володимир Петрович**, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

**Чухліб Тарас Васильович**, доктор історичних наук (м. Київ)

**Швецова-Водка Галина Миколаївна**, доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

**Шугасва Людмила Михайлівна** – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць  
Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск  
21. – Рівне: О.Зень, 2011. – 781с.

ISBN 978-617-601-015-9

УДК 94+94(477)  
ББК 63.3(0)

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та  
всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук  
(постанова від 17 квітня 2010 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію:  
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного  
університету, протокол № 11 від 24 червня 2011 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки  
авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.  
Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 978-617-601-015-9

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2011

**ЗБЕРЕЖЕННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ТА  
САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНЦІВ  
ПРАВОСЛАВНИМИ МОНАСТИРЯМИ РІВНЕНЩИНИ  
(НА ПРИКЛАДІ СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКОГО  
ГОРОДОЦЬКОГО ТА СВЯТО-ТРОЇЦЬКОГО  
КОРЕЦЬКОГО ЖІНОЧИХ МОНАСТИРІВ)**

*У розвідці характеризується роль Свято-Миколаївського Городоцького та Свято-Троїцького Корецького жіночих монастирів у збереженні духовної культури та сакрального мистецтва українців. Аналізуються історичні передумови життя і розвитку цих місцевих святинь, роль монахів у збереженні православ'я на Рівненщині.*

**Ключові слова:** монастирі Рівненщини, духовна культура, сакральне мистецтво, православ'я, духовне життя.

*В исследовании характеризуется роль Свято Николаевского Городоцкого и Праздник-Троицкого Корецкого женских монастырей в сохранении духовной культуры и сакрального искусства украинцев. Анализируются исторические предпосылки жизни и развития этих местных святынь, роль монахов в сохранении православия на Ривненщини.*

**Ключевые слова:** монастыри Ривненщини, духовная культура, сакральное искусство, православие, духовная жизнь.

*The role of exploration in the St. Nicholas Gorodots'kogo and Holy Trinity Koretskyconvents in preserving culture and Ukrainian sacred art. Analyzed the historical reasons for living and development of local shrines, religious role in the preservation of Orthodoxy in the Rivne region.*

**Keywords:** Rivne monasteries, spiritual culture, sacred art, Orthodox, spiritual life.

Рівненщина, тривалий час перебуваючи під тиском католицизму та уніатства, здавна знаменується краєм, багатим на православні святині. Однією із таких є Свято-Миколаївський Городоцький жіночий монастир. Відомості про цю обитель мають глибоке коріння. Як зазначається у монастирському виданні за 2003 рік [10, с.10], перші згадки історики знаходять в документі, датованому 1443 роком, де зазначається, що власником місцевої церкви був великий литовський князь Лев Свидригайло. Подальші спогади про Городок знаходяться в акті розподілу майна між

князями Збаразькими, датованому 1463 роком. Згідно із ним, власницею Городка стала княгиня Марія Рівненська, яка проживала на острові, доки не побудувала замок у Рівному. Переселившись у новий величний замок, княгиня подарувала Городок своїй доньці – Анастасії Ольшанській-Дубенській. Наступна згадка про Городок пов'язана з її ім'ям.

Літопис Києво-Печерської Лаври зберіг для сучасників запис, датований 6 березня 1516 року, в якому зафіксовано, що великий князь Костянтин Іванович Острозький підтверджує бажання княгині Анастасії Ольшанської-Дубенської, щоб селище Городок разом із островом та кількома навколишніми селами належали Києво-Печерській Лаврі. Тому згодом іноками вирішено заснувати у Городку скит від Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври.

Завдяки праці братії у скиту було зведено одноповерховий монашеський корпус, до якого входила церква на честь святого пророка Божого Іллі. Вона й сьогодні є однією із головних святинь усього архітектурного ансамблю монастиря. За історичними даними, на острові був також храм на честь архістратига Михаїла. Згодом скит став невеликим духовним центром і почав інтенсивно процвітати. Свідченням зазначеному є хоча б те, що на острів у церковних справах, а також на відпочинок приїздила видатна в колі духовенства та світської інтелігенції постать – митрополит Петро Могила.

Сучасне покоління, особливо молодь, повинні знати, що православний скит у Городку виник у складні для релігійної традиції часи. Адже, як вже вище зазначалося, в регіоні активно насаджувався католицизм. Після прийняття Брестської унії у 1569 році ті православні християни, які твердо стояли на традиціях східного обряду, зазнали чимало знущань із боку католицької влади. Не обминули гонінь і монахи із Городка. 13 січня 1593 року в Городку завершив своє земне життя Мелетій Богуринський, єпископ Володимирський і Брестський, один із небагатьох ієрархів, які залишилися до смерті вірними Православ'ю [8, с.13]. Це була суттєва втрата для християн, оскільки в нелегкі часи гонінь на віру мало було відважних архієреїв, які своїм подвигом і молитвами могли втримати Церкву від розколів та ересей.

1730 року Городок переходить у власність уніатського єпископа Афанасія Шептицького. Що стосується долі насельників монастиря, яких у ті часи нараховувалося 187 осіб, то, згідно зі

старовинними переказами, вони закінчили своє життя мученицькою смертю – були втоплені в річці Устя, яка своїми водами омиває острів.

Коли західні території країни відійшли до Російської імперії, маєтком розпоряджалася імператриця Катерина II. Наприкінці 1801 року імператор Олександр I підписав дарчу грамоту на Городок графу Естергазі, яка підтверджувала його право на володіння краєвидами. У графській садибі зберігалася колекція рідкісних книг і монет, а навколо маєтка розростався чудовий парк, який і сьогодні прикрашає архітектурний комплекс монастиря.

Урізноманітнілося і розрослося духовне життя Городка, коли активну краєзнавчу діяльність розпочав барон Феодор фон Штенгель, який був останнім власником цієї мальовничої місцевості. Як відомо, він під впливом знайомства із М.Біляшівським та іншими відомими в українській культурі постатями, у 1896 році засновує перший на Волині краєзнавчий музей. На жаль, перед першою світовою війною більшу частину експонатів барону довелося вивезти до міста Армавір, де вони знаходилися до 1942 року. Однак про подальшу їх долю сучасникам фактично нічого не відомо.

Завдяки зусиллям Штенгеля в Городку було відкрито двохкласне народне сільське училище (1898 рік), де навчалося 162 учні та невеличку лікарню (1895 рік) [10, с.20]. Згодом, під керівництвом барона було створено великий хор, який став відомий не тільки в Городку, а вже багато гастролював у багатьох містах.

1939 року сім'я барона емігрувала в Німеччину, де Штенгель у 1946 році і помер. Після закінчення Великої Вітчизняної війни на острові у приміщенні колишнього монастиря було відкрито кістково-туберкульозний санаторій для дітей. Проте наприкінці 80-х років його перенесли в інше місце, а звільнену територію віддали Рівненській єпархії під керівництвом тодішнього архієпископа Ровенського та Острозького Іринія. Зауважимо, що метою передачі приміщення стало відродження духовного життя Городка в цілому і монастиря, зокрема. Спочатку при Свято-Миколаївському храмі було відкрито церковну парафію, а згодом – регентське училище.

3 квітня 1993 року на свято Похвали Пресвятої Богородиці в Городку було відкрито Свято-Миколаївську жіночу обитель. Настоятелькою обителі стала ігумення Михайла (Заєць), яка і

сьогодні активно розвиває духовне життя, укріплюючи православні традиції в нашому краї.

Щодо кількості насельниць монастиря від часу відновлення життя у ньому, точну статистичну інформацію подають єпархіальні збірники, які почали видаватися із 2003 року, а також газета Рівненської єпархії «Православне Полісся». При обителі діє духовне училище регентів-псаломщиків, дитячі недільні школи, а також у 2010 році розпочато підготовку іконописців. Щодо діяльності недільних шкіл (їх діє 4), можемо зазначити, що саме такі позанавчальні освітньо-культурні заклади сьогодні можуть вплинути на моральне виховання молоді. Діти в них привчаються жити за християнськими принципами, активно спілкуються із молоддю шкіл з інших храмів, беруть участь у численних концертах і фестивалях духовного співу [1; 2; 4].

Ось і цього року, напередодні Різдва Христового настоятелька – ігуменія Михаїла та насельниці зі щирими вітаннями вкотре зустріли наймолодших своїх друзів – вихованців недільних шкіл. Їх учні представляють с.Городок, Свято-Георгіївське подвор'я (Рівне), Скит Святої Праведної Анни (с.Онишківці) та Свято-Вознесенське подвор'я (Млинів).

5 січня у стінах обителі відбувся святковий концерт, під час якого понад дві сотні дітей виконували колядки, ставили різдвяні сценки, співали духовні пісні, прославляли маленького Ісуса. Продовження святкування Різдва із виконанням значної кількості колядок відбулося 9 січня у стінах Свято-Георгіївського подвор'я міста Рівне. Ще більша кількість прихожан, бажаючих доторкнутися до духовної скарбниці, зібралися на одному з найголовніших християнських свят. Присутніми на ньому були й паломники з Москви. Їх вітали з відповідною постановкою учні недільної школи Храму.

Ще з 1998 року розпочалося будівництво храму на честь Різдва Христового, а також нового корпусу з храмом на честь Похвали Пресвятої Богородиці. Головна святиня монастиря – благодатний образ Божої Матері «Милосердна» (Козельщанська). Радісною подією і в цьому році стало святкування перенесення Чудотворної ікони Божої Матері Козельщанської-Милосердної у монастир. Вона є однією із найбільш відомих ікон, яка прославилася своїми чудесами ще з 1881 року. Цей Образ Богородиці, як відомо, був подарований монастирю Києво-Печерською Лаврою на початку

2000 року. Сьогодні він освячує духовне життя Свято-Миколаївського жіночого монастиря, допомагає усім віруючим прихожанам зцілюватися духовно й тілесно.

Одинадцять років ікона знаходиться в Ільїнській Церкві обителі, подаючи потужну допомогу кожному, хто має у своєму серці тверду православну віру та любов і милість до ближнього. З особливими молитвами до ікони звертаються ті, хто прагне влаштувати своє сімейне життя, а це питання сьогодні надзвичайно актуальне. Також чудотворна допомога подається від хвороб віруючим жінкам, які протирають Образ Богородиці. Випадків отримання у дар зцілення від недугу дуже багато.

У наш час Свято-Миколаївський жіночий монастир проводить активну місіонерсько-просвітницьку діяльність. Ігуменія та сестри докладають значних зусиль до розвитку та популяризації духовного життя Рівненщини, залучення до збереження сакральної скарбниці вірян, які радо навідуються до монастиря як у святкові, так і будні дні. Цей монастир був і залишається оплотом Православ'я, на ґрунті якого зросли й зростають покоління вірної традиціям української молоді.

Ще однією православною святинєю є Свято-Троїцький Корецький жіночий монастир (ставропігійний). Ця обитель є форпостом західного православ'я, що гордо височить на березі річки Корчик. Його заснування пов'язують з ім'ям ігумена Києво-Печерського монастиря Варлаама, який, здійснюючи паломництво по святих місцях, 1064 р. заснував Корецький дівочий монастир на честь Благовіщення Пресвятої Богородиці.

Архітектурний ансамбль Свято-Троїцького монастиря вражає своєю вишуканістю та довершеністю. Ще 1620 р. його забудовують як францисканський кляштор. Згодом цю будівлю у католиків вилучають і передають християнській громаді. З того часу Троїцька церква, Тепла (літня) церква Іоанна Предтечі, келії та надбрамна дзвіниця монастиря створюють образ величавої пам'ятки історії та культури XIV–XIX ст. Волині.

Чудові красиви Корця та постійна Божа присутність приваблювали своєю неповторністю представників знатних родів – Острозьких, Корецьких, Чарторийських. Кожен з них робив свій особливий внесок у духовне життя православного осередку.

Князь Федір Острозький 1386 р. на місці древнього городища заклав могутній замок. Корецький Самійло Яхимович – легендарна

постать XVI ст. – домігся аудієнції у Папи Римського Сикста V і привіз із Константинополя плащаницю, а також ікону «Спорушниця грішних», яка з 1622 р. перебуває у монастирі. Князь Юзеф Чарторийський наприкінці XVIII ст. зробив Корець одним із найбільших промислових і мальовничих міст Волині, збудувавши там порцелянову фабрику.

Згадуючи про рід Корецьких, відзначимо, що й жіноцтву належить духовний та суспільний внесок до культурно-православної спадщини України. Місцем улюбленого відпочинку Маріанни Корецької був Оглів – теперішній Гоголів, що в Броварському районі Київської області. Саме завдяки її старанням там було споруджено фортецю та декілька церков. Але найвеличнішим досягненням провінційного містечка стало отримання, не без допомоги Маріанни, що згодом стала королевою Польщі, Магдебурзького права.

Головна споруда архітектурного комплексу монастиря – Троїцький собор із двома боковими вівтарями на честь Успіння Божої Матері та преподобного Іова Почаївського. До собору прибудовані келії з трапезною і тепла церква на честь Іоанна Хрестителя. Церква – цегляна тринефна чотириповерхова споруда з напівкруглою апсидою. Келії мають вигляд двоповерхових будинків коридорного типу з одностороннім розташуванням приміщень. Дзвіниця цегляна, триярусна, оформлена з використанням у декорі численних кокошників, колонок та поясів.

Архітектура монастирського комплексу відображає характерні особливості українського мистецтва XVII-XVIII ст., його взаємозв'язок з московською архітектурою.

Головною спорудою Троїцького собору був костел – базилікальний прямокутний. Чотири квадратні стовпи ділять основний об'єм на три нефи. У XIX ст., коли будівлю передали у володіння православної церкви, то костел відповідно перебудовували. Надбудовані бічні нефи непропорційні «п'ятиглаві». Збереглося барокове оздоблення фасадів.

Характерним для католицького монастирського будівництва, є розташування Г-подібного в плані корпусу, який прилягає під прямим кутом до західної частини північного фасаду костелу. Дзвіниця триярусна, перші два яруси квадратні, верхній восьмигранний. Вже при православному монастирі - побудована церква Іоанна Предтечі. Це невеликий одноверхий храм, прибудований до східного торця головного корпусу келій.



Одній із плащаниць храму понад сто років. Її золотими нитками вишили монахині ще до відкриття Свято-Троїцького монастиря. Головна святиня Троїцького собору, до якої приїздять численні прочани, – чудотворна Корецька ікона Божої Матері «Споручниця грішних». Вона була родовою іконою князів Корецьких, і довгий час зберігалася у князівській домашній молитовні.

Досліджуючи життя жіночого монастиря слід відмітити, що й дотепер збереглося в ньому золотошвейне мистецтво у виготовленні митр, плащаниць, скрижалей до мантій; збереглося мистецтво золотити по дереву; позолоту куполів, кіотів та іконостасів здійснюють самі монахині. У відмінному стані утримується господарство: кожен клапоть землі оброблений, доглянутий. Весною та влітку монастирські будівлі увінчує пишна зелень садів та прекрасний розарій. У ньому продовжується гаптярське мистецтво у виготовленні митр, плащаниць, скрижалей до мантій; мистецтво золотити по дереву; позолоти куполів, кіотів та іконостасів здійснюють самі монахині.

Таким чином, православні монастирі Рівненщини (на прикладі Свято-Миколаївського Городоцького та Свято-Троїцького Корецького жіночих монастирів) відіграють важливу роль у питаннях збереження духовних традицій населення, забезпечують консолідацію віруючих у православні общини в Лоні канонічної Церкви, допомагають у розв'язанні проблем виховання підростаючого покоління, сприяють набуттю та поширенню духовної освіти молоді тощо. Сакральна атмосфера цих монастирів впливає на виявлення і задоволення духовних потреб вірян, репрезентує твердість віросповідання попри різні релігійні конфлікти, що існують у межах області та усієї України.

#### Джерела та література

1. Білявцева О. Вихованці недільних шкіл зустрілися у монастир / О.В.Білявцева // Рівне вечірне. – вівторок. – 9 листопада, 2010. – С.3.
2. Білявцева О. Новорічна ялинка у монастирі / О.В.Білявцева // Рівне вечірне. – вівторок. – 18 січня, 2011. – С.3.
3. Білявцева О. Свято духовного співу / О.В.Білявцева // Рівне вечірне. – четвер. – 20 січня, 2011. – С.17.
4. Білявцева О. Дитяче свято / О.В.Білявцева // Православне Полісся – №1 (146). – січень, 2011. – С.6.
5. Білявцева О. Свято духовного співу / О.В.Білявцева // Православне Полісся - №1 (146). – січень, 2011. – С.7.

6. Білявцева О. Новорічна ялинка у монастирі / О.В.Білявцева // Православне Полісся - №1 (146). – січень, 2011. – С.8.
7. Білявцева О., Загоровська І. Становище Православ'я на Волині у першій половині ХХ століття / О.В.Білявцева, І.М.Загоровська // Вісник державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Наук. журнал. – К.: Міленіум, 2010. - №4. – С.163-166.
8. Рычков П. Архитектурные памятники Корца / П.Рычков // Дорогами южной Ровенщины. - М.: Искусство, 1989. - С. 16-29.
9. Ругинський М. Замковий туризм в Україні / М.Ругинський. - Київ: ЦУЛ, 2007. - С. 51-53.
10. Свято-Николаевский женский монастырь: ЗАО «Духовная нива», 2003. – 119с.
11. Ступчук Л. Корець: місто любові і куполів / Л.Ступчук // Освіта України. - 2006. - №66 (5 верес.). - С. 12.
12. Яноші В. Храм величезний збудував, і святині нетлінні врятував: Замково-монастирський комплекс в м.Корець 17 ст. / В.Яноші // Вільне слово. - 2000. - (5 лип.). - С. 3.
13. <http://www.ogo.ua>
14. <http://bratstvolviv.narod.ru>

УДК 296. 67 (477. 42) «19»

С. І.Жилюк

## СТАНОВИЩЕ ІУДЕЙСЬКИХ ГРОМАД НА ЖИТОМИРЩИНІ В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

*В статті досліджено особливості релігійної політики радянської влади щодо іудейського віросповідання, показано динаміку кількості віруючих євреїв та з'ясовано питання їхньої релігійної активності на Житомищині впродовж 1920-х – 1991 років.*

**Ключові слова:** Житомищина, єврейське питання, релігійна політика, іудейські громади.

*В статье исследованы особенности религиозной политики советской власти относительно иудейского вероисповедания, отобразено динамику количества верующих евреев и разрешен вопрос их религиозной активности на Житомирщине периода 1920-х – 1991 годов.*

**Ключевые слова:** Житомищина, еврейский вопрос, религиозная политика, иудейские общины.

*The paper investigated features of Soviet religious policy of the Jewish religion, the dynamics of Jewish believers and clarified the issue of their religious activity in the Zhytomyr region during 1920 - 1991.*

**Keywords:** Zhytomyr, Jewish issues, religious politics, Jewish community.

## ЗМІСТ

Савчук П.О. ПОСТОЛОВСЬКИЙ РУСЛАН МИХАЙЛОВИЧ – ЛЮДИНА, ОРГАНІЗАТОР, НАУКОВЕЦЬ.....	3
---	---

### ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Жук О. М. СОЦІАЛЬНІ ТА ЕТНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОСЕЛЕНЬ КРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ В 1569-1648 РР. ....	13
--	----

Карімова К. В. ВПЛИВ ЕТНІЧНИХ ГРУП НА КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В КІНЦІ ХVІІІ – СЕРЕДИНІ ХІХ СТ. ....	28
--	----

Іванова В.О. ГЕНЕРАЛ М.І. ДРАГОМИРОВ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-ТУРЕЦЬКОЇ ВІЙНИ 1877 – 1878 РР.....	34
--	----

Проскурняк В.П. ОСИП МАКОВЕЙ ТА ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ КІН. ХІХ – ПОЧ. ХХ СТ. ....	51
---	----

Пальчевський Р.С. СОКІЛЬСЬКИЙ РУХ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ПЕРІОД МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ .....	63
---	----

Журавльова С.П. УКРАЇНСЬКА ДИПЛОМАТІЯ НА ПОЧАТКУ 20-Х РР. ХХ СТ.....	71
---	----

Дерман І. П. РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ПІВНІЧНОГО ПРИАЗОВ'Я В 20-ТІ – НА ПОЧАТКУ 40-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ .....	82
---	----

Давидюк Р.П. ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНАНІЯ ВОЛИНЦЯ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ.....	91
---	----

Гуменюк О. В. ОРГАНІЗАЦІЯ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (1939-1941 РР.).....	102
Півоварчук В.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ УКРАЇНО-ПОЛЬСЬКИХ ВЗАЄМИН 1939-1941 РР.....	108
Капітан Л.І. МОВНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ШКОЛИ В ЗАКАРПАТТІ ПОВОЄННОГО ПЕРІОДУ .....	115
Киридон П.В. ДІЯЛЬНІСТЬ НОМЕНКЛАТУРИ КОМУНІСТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ В 1945-1953 РОКАХ .....	128
Дубей В.І. ЗАСАДИ АВТОТРАНСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ...	141
Киридон А.М. УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ФОРМАТІ КРОС – ІСТОРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ .....	149
Петрук Л.П. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ	167
Чорна Л.О. РІДНА ПРИРОДА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ УКРАЇНЦІВ.....	176
Безкоровайна О.В. ФІЛОСОФСЬКІ ТА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ФЕНОМЕНА ОСОБИСТІСНОГО САМОСТВЕРДЖЕННЯ.....	185
Карпухіна Т.О. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ У НОВІТНІЙ ПЕРІОД .....	207

Веремейчик Л. Ф.  
ДУХОВНЕ СЛУЖІННЯ ТА КАПЕЛАНСТВО В ЗБРОЙНИХ  
СИЛАХ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ..... 232

Сойчук Р.  
СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНА УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ ..... 243

### **ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС**

Прищепя Б.А.  
ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПЕРЕСОПНИЦІ..... 255

Семешук В. М.  
СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНІ ТА ПРИРОДНИЧІ  
ПЕРЕДУМОВИ ПОЧАТКУ МЕЛІОРАТИВНИХ  
РОБІТ НА ВОЛИНІ В КІНЦІ ХІХ СТОЛІТТЯ..... 266

Прищепя О.П.  
УЧАСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ  
МІСЬКОГО ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ  
У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.  
(НА ПРИКЛАДІ РІВНЕНСЬКОГО РЕАЛЬНОГО УЧИЛИЩА) .... 273

Галуха В.Л.  
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ  
Й ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ У ХОДІ АГРАРНОЇ РЕФОРМИ  
НА ВОЛИНІ У МІЖВОСННИЙ ПЕРІОД..... 283

Жив'юк А.  
ФОРМУВАННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОЇ  
КОМПАРТІЙНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ВПРОДОВЖ 1940-х РОКІВ  
(НА МАТЕРІАЛАХ РІВНЕНСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У) ..... 293

Михальчук Р. Ю.  
ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИКИ ГОЛОКОСТУ В ПІВДЕННІЙ  
РІВНЕНЩИНІ (на прикладі Здолбунівського району)..... 304

Ларькіна Л.М.  
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ  
СТВОРЕННЯ КОМІСІЙ СПРИЯННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ  
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РЕЛІГІЙНІ КУЛЬТИ  
НА ВОЛИНІ (1961–1966 рр.) ..... 316

Доброчинська В. А., Шеретюк В.М.  
СТОРИНКИ ІСТОРІЇ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО  
ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ (1967–1998 рр.)..... 322

Білявцева О.В.  
ЗБЕРЕЖЕННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ  
ТА САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНЦІВ  
ПРАВОСЛАВНИМИ МОНАСТИРЯМИ РІВНЕНЩИНИ  
(НА ПРИКЛАДІ СВЯТО-МИКОЛАЇВСЬКОГО  
ГОРОДОЦЬКОГО ТА СВЯТО-ТРОЇЦЬКОГО  
КОРЕЦЬКОГО ЖІНОЧИХ МОНАСТИРІВ) ..... 339

Жилюк С. І.  
СТАНОВИЩЕ ІУДЕЙСЬКИХ ГРОМАД  
НА ЖИТОМИРЩИНІ В РОКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ..... 346

Чура В.І.  
НАСЛІДКИ КОМПАРТІЙНОГО РЕФОРМУВАННЯ  
НАРОДНОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ  
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 1988 РОЦІ..... 357

Демянюк І.В.  
ПРЕДТЕЧА НЕЗАЛЕЖНОСТІ  
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИНИКНЕННЯ НАРОДНОГО  
РУХУ УКРАЇНИ НА РІВНЕНЩИНІ..... 368

**ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І  
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС**  
Полнохович Ю. Ю.  
«ЮВІЛЕЙНІ ЦЕРЕМОНІЇ» ЗА ДАНИМИ НАПИСІВ  
МАЙЯ КЛАСИЧНОГО ПЕРІОДУ..... 385

Петрович І.  
ІШЛЯХИ ЗМІЦНЕННЯ ФЕОДАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В ЧЕХІЇ..... 395

Якимчук О.О.  
НАСТУП ДЕРЖАВИ НА МАЙНОВІ ІНТЕРЕСИ  
КНЯЗІВ ЛЮБОМИРСЬКИХ У КОНТЕКСТІ  
ПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1830-1831 РР. .... 404

Шеретюк Р.М. ЕТНОКОНФЕСІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДОВИЩІ УНІАТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯШШЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.....	415
Венгер Н. В. ЕТНІЧНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ХІХ СТ. ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: НА ПРИКЛАДІ МЕНОНІТСЬКОЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ .....	424
Троян С.С. НІМЕЧЧИНА НА ШЛЯХАХ «СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»: АДМІРАЛ А. ФОН ТІРПІЦ І ПРОГРАМА БУДІВНИЦТВА ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОГО ФЛОТУ .....	444
Василюк А.В. СПІЛКИ У ПРАЗІ В 1890-1910 РОКАХ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТВОРЕННЯ МІЖЕТНІЧНОГО КЛІМАТУ .....	454
Бунечко С. М. АГРАРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В ПОЛЬЩІ 1930-Х РР. КРИЗЬ ПРИЗМУ ЇЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ .....	464
Луцик Г. РОЛЬ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ СЛОВАЧЧИНИ У СТАНОВЛЕННІ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ (1945-1948 РОКИ).....	476
Субот О.А. ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 1948 – 1954 РР. «СПРАВА СЛАНСЬКОГО».....	497
Філіпчук І.В. РОЛЬ ЧАСОПИСУ «LITERARNI LISTY» У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 60-Х РОКІВ ХХ СТ.....	517
Віруцька С.В. БОЛГАРІЯ І «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 РОКУ .....	521

Жулканич Н., Безега Т.  
ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ  
В РУМУНІЇ (80-90-і рр. ХХст.)..... 532

Санжаревський О.І.  
ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ВЗАЄМИН  
РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ З КРАЇНАМИ БАЛТІЇ  
В 90-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ..... 541

## **ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРИОГРАФІЇ**

Савчук П.О.  
НАУКОВА ШКОЛА  
«ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ»..... 550

Грипич С.Н.  
ПОСТАТЬ ЯРОСЛАВА МУДРОГО  
У КОНТЕКСТІ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ  
ТА КНИЖКОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ..... 561

Деміроглу Х.  
ІСТОРИЧНІ МАТЕРІАЛИ ПРО ВОЛЗЬКИХ БУЛГАР..... 570

Синяк І.Л.  
ФОРМУЛЯРИ ВИКОНАВЧОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ  
ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО НИЗОВОГО  
В ДОБУ НОВОЇ СІЧІ..... 588

Постоловський Р.М.  
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА  
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ  
НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ У  
ДЕРЖАВОТВОРЕННІ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ..... 599

Казначеева Л.М.  
ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ  
ВОЛИНСЬКОГО ДВОРЯНСЬКОГО ЗІБРАННЯ..... 635

Троян П.С.  
АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ  
НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛІЗМУ..... 644



Кузьменко Л.І. ЛИСТУВАННЯ ВАСИЛЯ ДОМАНИЦЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ ЙОГО СТОСУНКІВ З РОДИНОЮ .....	649
Шатрова М.Б. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА КІНЦЯ ХІХ — 30-Х РР. ХХ СТОЛІТТЯ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ.....	661
Багрій Т.М. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ЗМІНИ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918 – 1938 РР.) У СУЧАСНИХ ІСТОРІОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЧЕХІЇ.....	672
Підберезних І.Є. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ США У ДАЛЕКОСХІДНОМУ РЕГІОНІ (1945-1991 роки): ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ.....	683
Хмельницький Б. І. СУСПІЛЬНО ЗОРІЄНТОВАНІ ДОКУМЕНТИ ІЄРАРХІЇ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ.....	702
Заглинська Л.В. ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ: ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ .....	710
Трачук Л. НАУКОВА РОЗРОБКА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ В БІБЛІОГРАФІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ В ІСТОРИЧНОМУ РОЗРІЗІ .....	719
Остапчук Ю.А. ІСТОРІОГРАФІЯ ВИЗНАЧЕННЯ ТРАДИЦІЙНИХ БІБЛІОТЕЧНИХ КАТАЛОГІВ.....	733
Полянський О. БИТВИ ЗА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ: ВІД ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ДО ПРЯМОЇ УКРАЇНОФОБІЇ .....	744
<b>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....</b>	<b>770</b>

Наукове видання

# Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки

Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

**Випуск 21**

Відповідальний за підготовку збірника до видання – *С. С. Троян*

Технічне редагування – *колектив філологів кафедри методики викладання культури української мови РДГУ*

Комп'ютерна верстка – *О. Ю. Третьяк, В. Б. Самсонюк*

Обкладинка – *Г. В. Волохов*

Фото – *В. Ю. Ричко*

Підписано до друку 10.06.2011 р.

Формат 60x84<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Папір офсет. Друк різнографічний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 42,3.

Тираж 300. Зам. №105/1

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 21. – Рівне: О.Зень, 2011. – 781с.

ISBN 978-617-601-015-9

Видавець О.Зень  
Свідоцтво РВ №26 від 6 квітня 2004 р.  
пр.Кн.Романа, 9/24, м.Рівне, 33022  
тел.: 0-362-24-45-09; 0-67-36-40-727  
E-mail: [olegzen@ukr.net](mailto:olegzen@ukr.net)

Віддруковано засобами різнографічного друку  
Друк: ПП І. О. Самборський  
вул. Толстого, 3, м. Рівне, 33028  
тел.: 0-362-22-41-20